

رابطه‌ی میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط

بین فردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند

ابوالقاسم رضوانی^۱، دکتر علی اکبر عجم^۲

نویسنده‌ی مسوول: تهران، دانشگاه پیام نور | aliakbarajam1387@gmail.com

دریافت: ۹۵/۲/۷ پذیرش: ۹۵/۷/۵ چاپ: ۹۵/۱۰/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مبتنی بر تلفن همراه با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام گرفت.

روش بررسی: این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی می‌باشد؛ جامعه‌ی آماری شامل دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده‌ی بهداشت و دانشجویان دکترای عمومی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند بودند. با توجه به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۵۰ نفر از دانشجویان انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌ی مقیاس اعتماد در روابط بین فردی رمپل و هولمز (Rempel & Holmes)، پرسشنامه‌ی محقق ساخته میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و پیشرفت تحصیلی استفاده شد.

یافته‌ها: بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌ها و تعداد عضویت در گروه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی منفی و معناداری وجود داشت ($P < 0/01$). پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد علمی استفاده می‌کردند بیشتر از دانشجویانی است که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد غیر علمی استفاده می‌کردند ($T = 4/93, P < 0/01$). بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی با مولفه‌های قابلیت اعتماد، پیش‌بینی‌پذیری و وفاداری رابطه‌ی منفی و معناداری مشاهده شد ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: پیشنهاد می‌شود با تشکیل کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی درباره‌ی چگونگی استفاده علمی از شبکه‌های مجازی و آشنایی دانشجویان با انواع شبکه‌های علمی مجازی در جهت بهبود و تقویت یادگیری دانشجویان تلاش نمود.

واژگان کلیدی: شبکه اجتماعی، روابط بین فردی، پیشرفت تحصیلی.

مقدمه

شبکه‌های اجتماعی مجازی (Virtual Social Networks) می‌باشد (۱). رشد شتابان فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی علاوه بر فراهم آوردن امکانات ارتباطی و دسترسی بشر به اطلاعات در حجمی که قابل مقایسه با هیچ عصری از زندگی بشر نیست، الگوهای ارتباطات

امروزه، جهانی با ویژگی‌هایی که ارتباطات رایانه‌ای و اینترنتی آن را رقم زده است، پدید آمده است. جامعه‌ی شبکه‌ای باعث شده است تا جامعیت، پیچیدگی و شبکه‌سازی فناوری‌ها به حوزه‌های متنوع زندگی و آموزشی نفوذ کند. یکی از امکانات فناوری اطلاعات و ارتباطات مبنی بر ابزارهای وب،

۱- کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

۲- دکترای برنامه ریزی درسی، استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

فردی، گروهی و جوامع را نیز دچار دگرگونی، تحول و تکامل نموده‌اند. لزوم بررسی اثرات فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی بر روابط انسانی برای درک شرایط کنونی بر کسی پوشیده نیست (۲).

عنوان شبکه‌های مجازی با قالب امروزی برای نخستین بار در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه ایلینویز در ایالات متحده آمریکا مطرح شد (۱). با ورود به عصر اطلاعات و جامعه شبکه‌ای، ما در بیشتر حوزه‌ها شاهد تحولات تکنولوژیکی گوناگون هستیم. از جمله پدیده‌های جدید که بر اثر ادغام فناوری‌های مختلف ارتباطی در سال‌های اخیر شکل گرفته، شبکه‌های اجتماعی مجازی است. این شبکه‌ها با عضوگیری‌های رایگان از کاربران توانسته‌اند در جریان سازی‌های مختلف نقشی اساسی بر عهده داشته باشند (۳). امروزه کمتر کسی در این گزاره شک می‌کند که جهان وارد عصر تازه‌ای شده است که نماد آن اهمیت یافتن اطلاعات است. شبکه‌های اجتماعی مجازی از رسانه‌های بسیار تاثیرگذار در عصر حاضر هستند که همانند سایر رسانه‌ها و وسایل ارتباطی، اساساً محصول غرب بوده و در طول چند سال اخیر وارد کشور ایران شده است (۴). شبکه‌های اجتماعی، بستری هستند که افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها، در آن‌ها پیرامون یک یا چند ویژگی مشترک گرد هم می‌آیند و اطلاعات، مطالب و محتواهای خود را با یکدیگر به اشتراک می‌گذارند. سرعت رشد این شبکه‌ها به حدی است که مجموع کاربران معروف‌ترین شبکه‌های اجتماعی اینترنت، به بیشتر از یک میلیارد نفر رسیده است. شبکه‌های اجتماعی در ایران نیز در حال گسترش روز افزون به ویژه در بین جوانان می‌باشد (۵). در حال حاضر شبکه‌های اجتماعی در بین کاربران چنان مورد استفاده قرار گرفته که به جرات می‌توان گفت یکی از تاثیرگذارترین سرویس‌های رایج شده است که در سال‌های اخیر تحول شگرفی در نظام اجتماعی کشورهای مختلف جهان بوجود آورده است (۱) و افراد زیادی از جمله دانشجویان سراسر دنیا در این شبکه‌های

اجتماعی عضویت دارند، بنابراین بررسی نقش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان ضروری می‌باشد. اعتماد عبارت است از انتظاری مثبت نسبت به رفتار دیگری در شرایط رضایت بخش اولین شرط ضروری برقراری اعتماد بین فردی وابستگی متقابل بین فردی است و دومین شرط خطرپذیری است (۶). اعتماد، باوری قوی به اعتبار، صداقت و توان یک فرد، انتظاری مطمئن و اتکا به یک ادعا با اظهار نظر، بدون آزمون کردن آن است. (۷). اعتماد هنگامی شکل می‌گیرد که افراد بر اساس تعامل با دیگران قادر به پیش بینی اعمال آنان باشند و پس از شکل‌گیری بر چگونگی رفتار آنان با دیگران تاثیر می‌گذارد (۶). چلبی اعتماد را در دو سطح اعتماد بین شخصی و اعتماد تعمیم یافته مطرح و تعریف می‌کند. از نظر وی اعتماد بین شخصی، داشتن اطمینان به نزدیکان و اعضای خانواده، بستگان و دوستان است. ولی اعتماد عام فراتر از اعتماد شخصی است (۸). برای داشتن رابطه بین فردی سالم، اعتماد عاملی ضروری است و شکل‌گیری هرگونه رابطه‌ای بدون وجود اعتماد ناممکن است (۶). از جمله مهم‌ترین پیشایندهای اعتماد، ویژگی‌های فرد اعتماد کننده است. (۹). یکی از اصول اولیه زندگی اجتماعی، داشتن اعتماد به یکدیگر است و اگر افراد در جامعه، نسبت به یکدیگر اعتماد و اطمینان نداشته باشند، تداوم زندگی در چنین جامعه‌ای دشوار خواهد بود (۱۰). مایر، دیویس و اسکورمن (۱۹۹۵) اعتماد بین فردی را تمایل فرد اعتماد کننده برای تاثیرپذیری از اعمال فرد مورد اعتماد، براساس این انتظار که وی عمل معینی را انجام خواهد داد، تعریف کرده‌اند. (۹). با گسترش جوامع و پیشرفت‌های تکنولوژی، ارتباطات وسیع‌تر و گسترده‌تر گردیده و افراد جهانی را پیش رو دارند که معنای جدیدی از اعتماد را برای آن‌ها فراهم آورده است (۸). ورود فناوری‌های ارتباطی، دگرگونی بنیادینی را در ساختار مناسبات و ارتباطات انسانی ایجاد کرده است. پی‌آمد این امر

سریع، سرگرم کننده و جذاب بودن (۱۵) می تواند تاثیرات متفاوتی را بر یادگیرندگان در نظام آموزشی بگذارد. تارنمای شبکه‌های اجتماعی مجازی به طور بالقوه‌ای، چه در سطح روابط بین فردی و چه در سطح روابط اجتماعی، توانایی ایجاد تغییرات اساسی در زمینه زندگی اجتماعی هر فرد را دارند. در اغلب موارد مهم‌ترین تاثیر استفاده از این‌گونه تارنماها را، حفظ و ارتقای روابط گذشته می‌دانند. این در حالی است که نباید از نقش این گونه شبکه‌ها در شکل‌گیری روابط جدید بین فردی غافل شد (۱). یافته‌های پژوهشی خندان دل و کاویان‌فر نشان داد که اعتماد در روابط بین فردی و تاب‌آوری خانواده با رضایت زناشویی همبستگی مثبت و معناداری دارند (۷). ارشدی و پیریایی پژوهشی با هدف آزمودن الگویی از پیش‌بینی رفتارهای انحرافی در محیط انجام دادند. در این الگو اعتمادپذیری کارکن و قابلیت اعتماد سرپرست متغیرهای مستقل، رفتارهای انحرافی در محیط کار متغیر وابسته و اعتماد بین فردی متغیر میانجی بودند. نتایج یافته‌های این پژوهش بر سودمندی‌های عملی ترویج اعتماد در سازمان مهر تایید زدند (۹). در پژوهش دیگری نیز آریانی و همکارانش به این نتیجه رسیدند که شبکه‌های اجتماعی با اتکا به ظرفیت فرامتنی خود در ارتباط‌هایی که شکل داده‌اند باعث تفاوت‌هایی در سطح قابلیت‌های پژوهشی دانشجویان کاربر شبکه‌های مجازی، در مقایسه با سایرین شده‌اند (۱). جوادنی نیا و همکارانش در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که درصد قابل توجهی از شرکت کنندگان در شبکه‌های اجتماعی مختلف عضویت داشته‌اند (۱۲).

اگرچه پژوهش‌های مختلفی در زمینه شبکه‌های اجتماعی توسط سندال و همکاران (sendall) (۱۶)، بلنچنیو و همکاران (Błachnio) (۱۷)، کمپیل و همکاران (Campbell) (۱۸)، برتراند و همکاران (Bertrand) (۱۹)، کانلی و همکاران (Conley) (۲۰)، برامول و همکاران (Bramoullé) (۲۱)، انجام شده است، ولی پژوهشی در زمینه رابطه بین

شکل‌گیری نوع جدید از تعاملات انسانی است که ضمن تمایز از الگوهای ارتباطی مرسوم در رسانه‌های ارتباط جمعی عملاً فرصت‌های نوینی را در جهت تجلی خود و هویت، به وجود آورده است (۱۱). شبکه‌های اجتماعی مجازی از انواع رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند و با تجمع قابلیت‌های سایر سرویس‌های اینترنت تلاش دارند حداکثر نیاز کاربران را فراهم نمایند (۲). بر اساس تعریفی دیگر، شبکه‌های اجتماعی، خدمات برخطی هستند که به افراد اجازه می‌دهند در یک سیستم مشخص و معین پروفایل شخصی خود را داشته باشند، خود را به دیگران معرفی کنند، اطلاعات‌شان را به اشتراک بگذارند و با دیگران ارتباط برقرار کنند. (۴). هرچند که فعالیت در این‌گونه شبکه‌ها سبب تسهیل ارتباط با دوستان می‌شود، ولی به همان میزان، با کاهش زمان مطالعه‌ی دانشجویان سبب اختلال در روند تحصیل می‌گردد. از جمله تاثیرات مهم منفی این گونه شبکه‌ها، به ویژه در بین دانشجویان می‌توان به افزایش اضطراب و استرس اشاره نمود. شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آن‌ها در فرایند آموزشی و یا درمانی، از آن‌ها به طور بهینه استفاده نمود (۱۲). بنابراین با توجه به مطالب ذکر شده، استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌تواند عملکرد فردی و تحصیلی افراد را تحت تاثیر قرار دهد. در نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی مطلوب، عملکردهای مورد انتظار دانشجویان تلقی می‌شود از این لحاظ با توجه به استفاده روزافزون دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی مجازی، مطالعه و بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی در فرایند آموزش و یادگیری دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد (۱۳). پیشرفت تحصیلی همواره مورد توجه پژوهشگران و محققان بوده است. عوامل پیچیده و گاه ناشناخته‌ای، کمیت و کیفیت یادگیری دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنان را تحت تاثیر قرار می‌دهد (۱۴). شبکه‌های مجازی با توجه به ویژگی‌ها و قابلیت‌های اشتراک دانش و اطلاعات، تعاملی بودن، بازخورد

(Rempel & Holmes): این پرسشنامه یک ابزار خودگزارشی ۱۸ عبارتی است و آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای (از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق)، میزان مخالفت یا موافقت خود را با هر یک از عبارات مشخص کند. مقیاس اعتماد به منظور ارزیابی اعتماد افراد به دوستانشان ساخته شده است. بعضی از عبارات این پرسشنامه از مقیاس روابط بین فردی (IRS) Interpersonal Relationship Scale که توسط شلاین، گورنی و استور Schlein & Guerny & Stover تهیه شده، گرفته شده است. پرسش‌نامه اعتماد در روابط بین فردی دارای سه زیر مقیاس پیش‌بینی‌پذیری (Predictability)، قابلیت اعتماد (Dependability) و وفاداری (faith) است. پیش‌بینی‌پذیری به‌عنوان "توانایی ما در پیشگویی رفتارهای خاص دوستانمان (اعم از مطلوب یا نامطلوب)" تعریف شده است. فرد پیش‌بینی‌پذیر به‌طور یکسان و ثابتی رفتار می‌کند و این ثبات رفتار، حتی شامل جنبه‌های بد رفتار او نیز می‌شود. قابلیت اعتماد به صورت "توانایی اعتماد به دوستانمان در هنگام مواجهه با خطر و آسیب بالقوه" تعریف شده است. وفاداری نیز به معنای "ویژگی‌ای که فرد را قادر می‌سازد احساس کند دوستش به حمایت و توجه او ادامه می‌دهد"، است. ضریب آلفای کل آزمون برابر با ۰/۸۱، ضریب آلفای کرونباخ زیر مقیاس پیش‌بینی‌پذیری برابر با ۰/۷۰، قابلیت اعتماد ۰/۷۲، و وفاداری ۰/۸۰ گزارش شده است. میزان همبستگی میان زیر مقیاس‌ها نیز به این شرح است: وفاداری و قابلیت اعتماد ($R = 0/46, P \leq 0/001$) و وفاداری و پیش‌بینی‌پذیری ($R = 0/27, P \leq 0/05$) و قابلیت اعتماد و پیش‌بینی‌پذیری ($R = 0/28, P \leq 0/05$) (۲۲). برای محاسبه پایایی پرسشنامه در پژوهش حاضر از آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۶ به دست آمد.

ب- پرسشنامه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی: برای سنجش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی یک پرسشنامه‌ی محقق ساخته با اقتباس از پیشینه پژوهش تهیه

میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اعتماد در روابط بین فردی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاکنون انجام نشده است. با توجه به گسترش روزافزون بهره‌گیری کاربران اینترنت از شبکه‌های اجتماعی مجازی، سهم عمده‌ای از ارتباطات و روابط بین فردی دانشجویان با دوستانشان در شبکه‌های مجازی شکل می‌گیرد. بنابراین، بررسی میزان استفاده از این شبکه‌ها، در بین دانشجویان موضوعی بسیار ضروری بنظر می‌آید. بنابراین سوال اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه: آیا استفاده از شبکه‌های اجتماعی توسط دانشجویان با اعتماد در روابط بین فردی و پیشرفت تحصیلی آنان رابطه دارد؟

روش بررسی

روش این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده‌ی بهداشت و دانشجویان دکترای عمومی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ مشغول به تحصیل بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت هدفمند بود به دلیل اینکه با توجه به هدف تحقیق پژوهشگر قصد بررسی رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مبتنی بر تلفن همراه با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی داشته است از این جهت دانشجویانی که در شبکه‌های اجتماعی مجازی مبتنی بر تلفن همراه عضویت داشتند از طریق نمونه‌گیری مبتنی بر هدف انتخاب شدند. در این پژوهش نمونه آماری شامل ۱۵۰ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده بهداشت و دانشجویان دکترای عمومی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهر بیرجند بود.

ابزار گردآوری داده‌ها: در این پژوهش جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های زیر استفاده شد؛

الف- پرسشنامه اعتماد در روابط بین فردی رمپل و هولمز

خود و توضیح اهداف و روش پژوهش، جلب رضایت آگاهانه دانشجویان از دانشجویان کسب شد، به گروه نمونه اطمینان داده شد که اطلاعات آنان محرمانه باقی خواهد ماند، همچنین قبل از ارایه پرسش‌نامه‌ها، با بیان توضیحات روشن، اطلاعات مربوط به پژوهش به اطلاع دانشجویان رسید و پژوهشگر به آزمودنی‌ها اعلام کرد که می‌توانند در هر زمان که مایل باشد از شرکت در تحقیق انصراف دهند. (رعایت کدهای ۱، ۵، ۸، ۱۰ و ۱۷ مصوب کمیته کشوری اخلاق در پژوهش‌های علوم پزشکی). سپس، ابزارهای اندازه‌گیری توزیع، جمع‌آوری و تحلیل شد. برای تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از پرسشنامه‌ها، از نرم افزار آماری SPSS ۲۰ استفاده شد. بر اساس سوالات پژوهش در سطح آمار استنباطی از آزمون‌های آماری تی مستقل (به منظور مقایسه‌ی میانگین‌ها) و ضریب همبستگی پیرسون (جهت بررسی رابطه‌ی بین متغیرها)، استفاده شد.

یافته‌ها

از ۱۵۰ دانشجوی شرکت کننده در پژوهش حاضر ۵۲ نفر مرد (۳۴/۷ درصد) و ۹۸ نفر زن (۶۵/۳ درصد) بود و میانگین سنی دانشجویان $21/11 \pm 2/49$ بود.

شد. ابتدا پس از استخراج مولفه‌های اصلی مطرح در استفاده از شبکه‌های مجازی، مجموعه‌ای از سؤالات تهیه شد. روایی این ابزار از طریق روایی محتوا تعیین گردید بدین شیوه که سوالات پرسش‌نامه در اختیار متخصصان و صاحب‌نظران در دانشگاه قرار گرفت آنان پس از بررسی سوالات، پیشنهاداتی برای اصلاح سوالات مطرح کردند و در نهایت پرسش‌نامه طبق نظر آنان اصلاح گردید و پرسش‌نامه نهایی برای توزیع در بین آزمودنی‌ها آماده شد. پایایی این پرسش‌نامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۷۸ بود.

ج- پیشرفت تحصیلی: در این پژوهش منظور از پیشرفت تحصیلی دانشجویان همان میانگین نمرات تحصیلی دانشجویان است که از آغاز دوره تحصیلی تا ترم جاری که دانشجو مشغول به تحصیل می‌باشند را شامل می‌شود که در ابتدای پرسش‌نامه از دانشجویان خواسته شده تا ثبت کنند. برای اجرای پژوهش حاضر، ابتدا با دانشگاه علوم پزشکی بیرجند هماهنگی‌های لازم به عمل آمد. معیار ورود به مطالعه تمایل داشتن دانشجویان به شرکت در پژوهش بوده است و معیار خروج از مطالعه عدم تمایل به شرکت در پژوهش بوده است. جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، پژوهشگر با معرفی

جدول ۱: فراوانی دانشجویان از حیث عضویت در تعداد شبکه‌ها و زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی مجازی

عضویت در تعداد گروه‌های اجتماعی	یک گروه	دو گروه	سه گروه	چهار گروه	پنج گروه	شش گروه	بیش از شش گروه
مقطع کارشناسی مجازی	۲۲	۱۳	۲۰	۱۵	۹	۲	۱۵
دکترای عمومی پزشکی	۸	۶	۱۴	۵	۶	۷	۶
زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی	کمتر از یک ساعت	دو ساعت	سه ساعت	بیشتر از سه ساعت			
مقطع کارشناسی	۱۸	۳۵	۲۰	۲۳			
دکترای عمومی پزشکی	۶	۱۷	۱۷	۱۴			

دانشجویان دوره کارشناسی از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد علمی و تخصصی مرتبط با رشته‌ی تحصیلی‌شان

همچنین اطلاعات توصیفی افراد نمونه نشان داد که ۵۰ نفر از دانشجویان دوره دکترای عمومی پزشکی و ۵۴ نفر از

جهت بررسی رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

استفاده می‌کردند و ۴۲ نفر از دانشجویان دوره‌ی کارشناسی و ۴ نفر از دانشجویان دوره دکترا‌ی عمومی پزشکی از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد غیر علمی استفاده می‌کردند.

جدول ۲: رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی

نام متغیر	پیشرفت تحصیلی	زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی	عضویت در تعداد گروه‌ها
پیشرفت تحصیلی	۱		
زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی	-۰/۲۸۴**	۱	
عضویت در تعداد گروه‌ها	-۰/۲۷۳**	۰/۵۳۱**	۱

**- معنی داری در سطح ۰/۰۱

*- معنی داری در سطح ۰/۰۵

($P < 0/01$)، بنابراین فرض صفر رد می‌شود و پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد علمی و تخصصی مرتبط با رشته‌ی تحصیلی‌شان استفاده می‌کنند ($16/25 \pm 1/12$) بیشتر از دانشجویانی است که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد غیر علمی استفاده می‌کنند ($15/33 \pm 0/86$).

جهت بررسی رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

نتایج جدول فوق نشان داد که بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌ها و تعداد عضویت در گروه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد و بین عضویت در تعداد گروه‌های اجتماعی مجازی و زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه‌ی مثبت و معناداری مشاهده شد.

برای بررسی تفاوت پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که از شبکه‌های مجازی جهت مقاصد علمی و غیر علمی استفاده می‌کنند از آزمون تی مستقل استفاده شد. نتایج نشان داد که در سطح آلفا ۰/۰۱ تی مشاهده شده معنادار است ($T = 4/93$),

جدول ۳: رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با اعتماد در روابط بین فردی

نام متغیر	عضویت در تعداد گروه‌ها	زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی	قابلیت اعتماد	پیش‌بینی پذیری	وفاداری
عضویت در تعداد گروه‌ها	۱				
زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی	۰/۵۳۱**	۱			
قابلیت اعتماد	۰/۱۱۳	-۰/۱۵۵*	۱		
پیش‌بینی پذیری	-۰/۰۷۴	-۰/۱۶۳*	۰/۱۲۴*	۱	
وفاداری	-۰/۰۷۷	-۰/۱۸۳*	۰/۷۴۸**	۰/۰۴۳	۱

**- معنی داری در سطح ۰/۰۱

*- معنی داری در سطح ۰/۰۵

را در فضای مجازی جهت گفتگوی مجازی و تعامل مجازی با دیگران صرف می‌کنند و فرصت کمتری به مطالعه و انجام وظایف تحصیلی خود اختصاص می‌دهند.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی با مولفه‌های قابلیت اعتماد، پیش‌بینی‌پذیری و وفاداری از متغیر اعتماد در روابط بین فردی رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد. این یافته تا حدودی با نتایج پژوهش یانگ و همکاران (young) (۲۹)، همسو می‌باشد آنان اظهار داشتند که بین میزان تنهایی و کاهش میزان ارتباطات زندگی واقعی با استفاده از اینترنت رابطه‌ی معناداری وجود دارد. کرات و همکاران (kraut) (۳۰)، دریافتند که استفاده زیاد از اینترنت با پیامد کاهش ارتباطات خانوادگی همراه بوده است و استفاده زیاد از اینترنت برای اهداف ارتباطی با کاهش مقدار چرخه ارتباط اجتماعی محلی همراه است. همچنین نتایج پژوهش سجادیان و همکاران (۳۱)، دوران (۳۲) و آتش‌پور و همکاران (۳۳)، نشان داد که بین میزان استفاده زیاد از اینترنت و انزوای اجتماعی رابطه‌ی معناداری وجود داشت. همان‌طوری که برات دستجردی (۳۴)، اظهار می‌دارد جایگزین نمودن شبکه‌های اجتماعی به جای حضور و تعامل با افراد در دنیای واقعی، باعث خواهد شد که ارتباطات اجتماعی و عاطفی کاربران رشد نکند. همچنین به دلیل این‌که در شبکه‌های اجتماعی مجازی، به دلیل ویژگی خاص آن، افراد می‌توانند با نام مستعار و بدون اینکه شناخته شوند در فضای اجتماعی مجازی به تعامل بپردازند، از این جهت اعتماد کاربران به یکدیگر در چنین فضایی رنگ می‌بازد و اعتماد در روابط بین فردی به قدر کافی شکل نمی‌گیرد و افرادی که مدت زمان زیادی را از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت ارتباط، استفاده می‌کنند به تناسب از ارتباطات واقعی حضوری در جامعه‌ی محلی خود دور می‌مانند و در نهایت ارتباطات مجازی خود را گسترش می‌دهند، ارتباطی که ویژگی آن عدم اعتماد در روابط بین فردی در شبکه‌های

نتایج جدول فوق نشان داد که بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی با مولفه‌های قابلیت اعتماد، پیش‌بینی‌پذیری و وفاداری رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد ولی بین تعداد عضویت در گروه‌های اجتماعی مجازی با مولفه‌های قابلیت اعتماد، پیش‌بینی‌پذیری و وفاداری رابطه‌ی معناداری مشاهده نشد.

بحث

این پژوهش با هدف بررسی رابطه‌ی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی مبتنی بر تلفن همراه با پیشرفت تحصیلی و اعتماد در روابط بین فردی دانشجویان دانشکده‌ی پزشکی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی بیرجند انجام گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که بین زمان اختصاص داده شده به شبکه‌ها و تعداد عضویت در گروه‌های اجتماعی مجازی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان رابطه‌ی منفی و معناداری وجود دارد و بین عضویت در تعداد گروه‌های اجتماعی مجازی و زمان اختصاص داده شده به شبکه‌های اجتماعی مجازی رابطه‌ی مثبت و معناداری مشاهده شد. این یافته، با نتایج پژوهش ابراهیم آبادی (۲۳) همخوانی دارد، وی در تحقیق خود نتیجه گرفت که میزان و نوع استفاده از اینترنت همبستگی معنادار و معکوس با یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد. دیویس و همکاران (deivis) (۲۴) هم در پژوهش خود بیان کردند که افراد در استفاده بیش از حد از اینترنت دچار مشکلات درسی، شغلی، بین فردی و کاهش فعالیت‌های هدفمند می‌شوند. پژوهشگرانی همچون یانگ (Young) (۲۵)، ناکس (knox) (۲۶) و اندرسون (Anderson) (۲۷) اظهار داشتند که استفاده بیش از حد از اینترنت توسط دانشجویان اعتیاد آور است. نتایج پژوهش فرانگوس و همکاران (frangos) (۲۸)، نشان داد که استفاده بیش از حد از اینترنت توسط دانشجویان باعث افت عملکرد تحصیلی آنان می‌شود به دلیل این‌که اکثر اوقات خود

اجتماعی است.

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد که پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد علمی و تخصصی مرتبط با رشته‌ی تحصیلی‌شان استفاده می‌کنند، بیشتر از دانشجویانی است که از شبکه‌های اجتماعی مجازی جهت مقاصد غیرعلمی استفاده می‌کنند. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت که یادگیری از طریق شبکه‌های مجازی دارای ویژگی‌های فوق‌العاده‌ای از جمله؛ تعامل چندگانه در فرایند یادگیری، پویایی ارتباطات شبکه‌ای، سهولت در یادگیری، اشتراک تجارب علمی، سهولت در دستیابی به منابع، گستردگی امکانات آموزشی شبکه‌های اجتماعی، دستیابی به منابع به روز، ارزیابی تکوینی، نقادی و فراهم کردن بازخورد به موقع در تعاملات علمی درون شبکه‌های اجتماعی می‌باشد (۳۵). شبکه‌های اجتماعی مجازی ابزارهای یادگیری ارزشمندی هستند، زیرا آنها یادگیرندگان را برای ایجاد، انتشار و اشتراک‌گذاری کارهایشان قادر می‌سازند و شبکه‌های اجتماعی می‌توانند تعامل و همکاری یادگیرندگان را تسهیل کنند (۳۶). یکی از ویژگی‌های متمایز شبکه‌های اجتماعی این است که آنها فرصت‌هایی را برای حمایت کردن از ساختارهای اجتماعی دانش در درون و بین افراد فراهم می‌کند (۳۵). گرایش دانشجویان به شبکه‌های اجتماعی مجازی و انتخاب این شبکه‌ها به عنوان یک مکانیسم ارتباطی و استفاده از قابلیت‌های آن برای پیشبرد توان آموزشی و پژوهشی، استفاده از شبکه‌های اجتماعی در توسعه آموزش و دانش را تبدیل به یک ضرورت کرده است. شبکه‌های اجتماعی می‌توانند ابزار مفید و مؤثری باشند و باعث تحول و دگرگونی اساسی در حوزه آموزش و یادگیری در دانشگاه شوند به شرط آن‌که توانایی کنترل آنها در جهت نیازهای دانشی و علمی وجود داشته باشد (۳۷). محدود بودن استفاده از شبکه‌های اجتماعی برای ارتباط با اساتید و همکلاسی‌ها و تعریف قوانین و مقررات در هنگام ایجاد گروه‌های اجتماعی

علمی و نظارت بر فعالیت‌های اعضای گروه در جهت اهداف علمی و تخصصی، می‌تواند باعث شود تا دانشجویان عملکرد تحصیلی مثبتی داشته باشند، در عین حال عکس این قضیه هم صادق است بدین معنی که استفاده طولانی مدت و افراطی از شبکه‌های اجتماعی و صرف وقت زیاد در طول شبانه روز در استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی ممکن است تاثیرات منفی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان بگذارد از این جهت که اختصاص وقت زیاد به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، باعث کاهش زمان مطالعه علمی و تخصصی دانشجویان و اختلال در روند تحصیل و آموزش آنها خواهد شد.

نتیجه‌گیری

لذا با توجه به بدیع بودن این موضوع، پیشنهاد می‌گردد در این زمینه تحقیقات بیشتری انجام شود و اثرات مختلف استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی را بر قابلیت‌ها و عملکردهای دانشجویان در ابعاد مختلف آن مشخص نموده و به تبع آن، اطلاع‌رسانی‌های مفید در زمینه‌ی اثرات مثبت و منفی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در اختیار کاربران این شبکه‌ها قرار داده شود و در دانشگاه‌ها اقداماتی برای آشناسازی و فرهنگ‌سازی استفاده مفید و علمی از شبکه‌های اجتماعی مجازی صورت گیرد. تشکیل کارگاه‌های آموزشی درباره‌ی فرهنگ استفاده از شبکه‌های اجتماعی و آشنایی با شبکه‌های علمی و تخصصی و چگونگی بهره‌گیری از آنها می‌تواند در جهت‌دهی دانشجویان به سمت استفاده از شبکه‌های اجتماعی جهت مقاصد علمی و در نهایت ارتقای سطح علمی دانشجویان موثر باشد. همچنین دوره‌های آموزشی کوتاه مدتی برای دانشجویان و اعضای هیات علمی به منظور آشنایی آنها با کارکردهای آموزشی و پژوهشی این شبکه‌ها به منظور هدایت مسیر اطلاع‌یابی این افراد، برگزار شود. می‌توان از

باید احتیاط کرد.

تقدیر و تشکر

در پایان پژوهشگر از تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند که با همکاری‌های لازم و پاسخ دادن به پرسشنامه‌ها در این تحقیق مشارکت کردند، تشکر و قدردانی می‌کند.

محدودیت‌های پژوهش حاضر، به این مطلب اشاره کرد که این پژوهش از نوع توصیفی و مقطعی بوده و روابطی که در این پژوهش به آن اشاره شده، روابط همبستگی است و از آن نمی‌توان به‌عنوان روابط علت و معلولی نام برد. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر محدود به دانشجویان دانشکده‌ی پزشکی و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی بیرجند بوده است، بنابراین در تعمیم نتایج آن به سایر دانشگاه‌ها

References

- 1- Aryani E, Zahed Bablan A, Moeinikia M, Khaleghkhah A. The role of virtual social networks in the research capabilities of postgraduate students. *Media*. 2015; 6 (2) :26-39. [Persian]
- 2- Omidvar T. Examine the role of social networks on social capital. [Dissertation]. Tehran: Islamic Azad University.2012. [persian]
- 3- Amirpoor M, garivani M. The impact of social networking on the lifestyle of young people. *Journal of Disciplinary Knowledge*. 2014; 1(3) : 23-39. [persian]
- 4- Adli poor S, Ghasemi V, Mir Mohammadtabar. The impact on cultural identity Isfahan young social network Facebook. *Journal of Cultural Research in Iran*. 2014; 7(1) :1-28. [persian]
- 5- Mojarrady V, Eslamy A, Jamal S. Check the status of the use of social networks among students of North Khorasan province. *Police Knowledge North Khorasan*. 2014; 1(4) : 85-99. [persian]
- 6- yaghobi A, Mohagheghi H, Chegini A A, Mohammadzadeh S. Relationship between

- attachment styles, Nutrition type , (Breastfeeding , dry milk) weaning style (suddenly or gradual) with communication styles interpersonal trust in adulthood. *Journal of Ilam University of Medical Sciences*. 2014; 22 (1) :16-24. [Persian]
- 7- Khandandel S, Kaveyanfar H. The role of trust in the relationship between the individual and family resilience, working couples in marital satisfaction. *Journal of Pathology, counseling and Family Enrichment*.2015; 1(1) : 14-31. [persian]
- 8- Heidary A. Social trust and social-cultural factors affecting it. *Journal of Sociological Studies of Youth*. 2010 ; 1(1) :39-66. [persian]
- 9- Arshasy N, Piryaye S. Working reliability, the reliability of the head and interpersonal trust as antecedents of workplace deviant behaviors. *Journal of Occupational and Organizational Consulting*. 2012; 4(13) : 83-100. [persian]
- 10- Bastany S, Kamaly A, Salehi Hikooyee M. Social capital and mutual trust between the private network. *Journal of Faculty of Literature and Human Sciences of Al-Zahra University*. 2008; 16(61) : 42-81. [persian]
- 11- Saboory khosroshahy H, Azargon N. The

- impact of social networks (Facebook) social identity. *Journal of Media Studies*. 2013; 8(21) : 1-17. [persian]
- 12- Javadi nia SA, Erfanian M, Abedini MR, askary M, abbasi A, bijary B. Use of social networks in Birjand University of Medical Sciences. *Journal of Medicine and Cultivation*. 2013; 22(2) :39-44. [persian]
- 13- Farajollahi M, Najafi H, Nosrati Hashi K, Najafiyani S. Relationship between learning styles and academic achievement of university students. *Educ Strategy Med Sci*. 2013; 6 (2) :83-88. [Persian]
- 14- Shokrkon H, Baghery M. The relationship between parenting style with achievement motivation of middle school students in Ahwaz. *Journal of Education and Psychology of Shahid Chamran University*. 1994; 5 :56-70. [Persian]
- 15- Granitz N, Koernig SK. Web 2.0 and Marketing Education: Explanations and Experiential Applications. *Journal of Marketing Education*, 2011; 33, (1) : 57-72.
- 16- Sendall P, Ceccucci W, & Peslak AR. Web 2.0 matters :An analysis of implementing Web 2.0 in the classroom. *Infor-mation Systems Education Journal*. 2008; 6 : 1-17.
- 17- Błachnio A, Przepiórka A, Rudnicka P. Psychological determinants of using facebook: A research review. *International Journal of Human-Computer Interaction*. 2013; 29(11), 775-787. Doi: 10.1080/10447318.2013.780868 .
- 18- Campbell S W, Kwak N. Mobile communication and civic life: Linking patterns of use to civic and political engagement. *Journal of Communication*. 2010; 60(3) : 536-555.
- 19- Bertrand M, Erzo L, and Sendhil M. Network effects and welfare cultures. *Quarterly Journal of Economics*. 2000; 115(3) : 1019–55.
- 20- Conley TG, Udry CR. Learning about a new technology: Pineapple in Ghana. *American Economic Review*. 2010; 100(1) : 35-69.
- 21- Bramoullé Y, Djebbari H and Fortin B. Identification of peer effects through social networks. *Journal of Econometrics*. 2009; 150(1): 41-55.
- 22- Erdost T. Trust and self-disclosure in the context of computer mediated communication.[Dissertation]. Turkey: Middle East Technical University; 2004.
- 23- Ebrahimabady H. Use of internet learning environment and cultural and social context. *Journal of Cultural Research*. 2009; 2(7) : 97-118. [Persian]
- 24- Davis RA, Flett GL, Besser A. Validation of a new scale for measuring problematic Internet use : Implications for pre-employment screening. *J of CyberPsychology & Behavior*. 2002;5(4):331-45..
- 25- Young KS, Rodgers RC. The relationships between depression and internet addiction. *Cyber psychology and behavior*. 1998; 1 : 8-25.
- 26- Knox D, Daniels V, Sturdivant L, Zusman ME. College student use of the Internet for mate selection. *J of College Student*. 2001;35(1):158-60.
- 27- Anderson KJ. Internet use among college students: An exploratory study. *J of American*

- College Health*. 2001 ; 50(1):21-6.
- 28- Frangos C, Kiohos A. Internet addiction among Greek University students: Demographic associations with the phenomenon, using the Greek version of young's internet addiction. *J of International Economic Sciences and Applied Research*. 2010;3(1):49-74.
- 29- Young KS. Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *J of CyberPsychology & Behavior*. 1998;1(3):237-44.
- 30- Kraut R, Patterson M, landmark V, kiesler S, mukopadhyay T, scherlis W. Internet paradox. A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *Am psycho*. 1998; 53(9): 1017-1031.
- 31- Sajadeyan E, Nadi MA. The relationship between depression and social isolation among Internet users. Proceedings of the 2nd Congress of Iranian Psychological Association; 2007 May 19-21; Tehran, Iran; 2007. [Persian].
- 32- Doran B. The effect of Space Cybernetics on the identity [Dissertation]. Tehran, Iran: University of Tarbeyat Modares University; 2003. [Persian].
- 33- Atash Pour SH, Kazemi H. [Pathology and psychology of internet]. *Journal of Research in Psychology*. 2003; (21):72-56. [Persian]
- 34- Baratedastgerdy N, Sayyadi S. Examine the relationship between internet addiction and depression using social networks on university students in Isfahan inquiry. *Journal of Behavioral Sciences Research*. 2012; 10(5) :332-341. [Persian]
- 35- Saemi H, Fathi vajargah K, Attaran M, Forough abari AA. The study of the impact of the disincentive factors and strategies for using social networks on the teaching and the effective learning. *Research in curriculum planning*. 2015; 12(17) : 1-14. [Persian]
- 36- Selwyn N. Web 2.0 applications as alternative environments for informal learning - a critical review, in OECD-KERIS expert meeting. Alternative learning environments in practice: using ICT to change impact and outcomes. Heju island, South korea. 2008.
- 37- Zaidieh JA. the use of social networking in education : challenges and Opportunities, *World of Computer Science and Information Technology Journal (WCSIT) ISSN: 2221-0741* . 2012; 2(1) : 18-21.

The Relationship Between the Use of Virtual Social Networks with Academic Achievement and Students' Confidence in Interpersonal Relations at Birjand University of Medical Sciences

Rezvany A¹, Ajam AA¹

¹Dept. of Educational Sciences, Payame-o-Noor University, Tehran Iran.

Corresponding Author: Ajam AA, Dept. of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

E-mail: aliakbarajam1387@gmail.com

Received : 24 Apr 2016 ***Accepted:*** 26 Sept 2016 ***Published:*** 15 Jan 2017

Background and Objective: This study aimed to investigate the relationship between the use of mobile based virtual social networks with academic achievement and trust in interpersonal relations of university students Of Medical Sciences was conducted.

Materials and Methods: This study was descriptive correlational. The study population included college of Public Health students and students of medicine at Birjand University of Medical Sciences. Based on purposive sampling method, 150 students were selected. For data collection Scale of trust in interpersonal relations of Rempel & Holmes was used. The researchers made use of social networks and academic achievement. Data were analyzed by SPSS software version 20.

Result: There was a significant negative relationship between the time allotted to the network and the number of virtual memberships in social groups and academic achievement of students ($P < 0.01$). Academic achievement of students who used virtual social networks for scientific purposes was higher than those who used it for non-scientific purposes. There was a significant negative correlation between the time allocated to social networks and factors such as capability of trust, predictability and loyalty ($P < 0.05$).

Conclusion: It is recommended that workshops and training courses be held for practical learning of virtual networks.

Keywords: Network, Social, Interpersonal relationships, Academic achievement .